

Meziválečné Československo

- První republika 1918–1938
- Druhá republika říjen 1938–březen 1939
- První politické uspořádání novodobého československého národa.
- Skutečnost, že první republika byla demokracie je výjimečná v rámci středovýchodní Evropy
- Od začátku je první republika mnohonárodnostním státem – dominantní tři národy – Češi, Slováci a Němci, dále dosti Rusínů (Ukrajinců), Židů a Poláků – První republik a je multikulturní a mnohonárodní stát

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

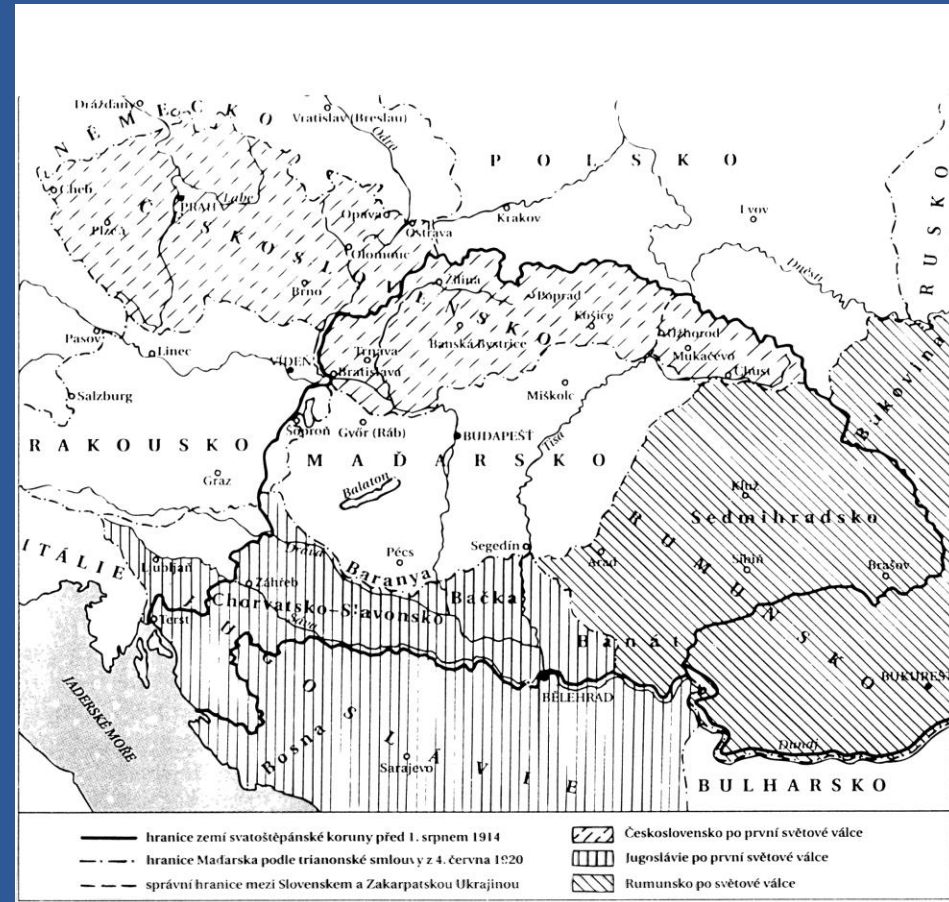
MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Jak České země prožívaly válku?

- Češi patřili mezi nejloajálnější občany Rakouska-Uherska (dále R-U)
- 1915 – liberální německý koncept – střední Evropa celá německá (koncept Mitteleuropa) – liberální v tom, že ti, co mluví německy tam prostě budou patřit, liberální i přesto, že by vlastně neměli na výběr – liberální v tom, že by se R-U rozdělilo na německy mluvící a nemluvící
- česká společnost kromě stojí za císařem – 90% vojáků za císaře bojovalo = loajalita
- až v průběhu 1918 vznikají početné zahraniční legie
- na českém území sídlily nejlepší zbrojovky Rakouska
- česká politika vycházela z toho, že válka je výjimečný stav, během kterého musí být utlumeny nepokoje a problémy Čechů a Němců, na sklonku války a po ní pak mnozí Češi říkali, že byli loajální a císaři pomohli, bojovali za něj, a proto on by měl být loajální a nechal Čechy oddělit se od své říše
- před válkou tendence k trialismu R-U-Č
- V roce 1914 nebyla v ve většině vedoucích politických proudů agrárníci, sociální demokraté, lidovci a většiny národních socialistů (tj. kromě Masaryka, Kramáře a Borského a jejich souvěrců) **myšlenka samostatného a nezávislého českého státu vůbec patrná**, navíc stále přežívá loajalita k habsburskému trůnu.
- Žádná politická strana neměla žádný alternativní plán, pouze trialismus
- T.G. Masaryk – poprvé vyslovil myšlenku samostatnosti českého státu v roce 1915 – naprostá většina domácích politiků to odmítla, že je to nesolidární = všichni viděli budoucnost národa v rámci R-U.
- 1916/17 na říšské radě vytvořen Český svaz – priorita zachránění české existence a pozice českého národa v rámci R-U – důsledek prosazování se vlivu Velkoněmců 1915 až 1916
- Změna postoje českého obyvatelstva k R-U až v roce 1917 - první problémy dlouhodobé války: v R-U nedostatek potravin, peněz, hlad – sociální nejistota, nestabilita – národnostní problémy
- Dohodové státy se přiklánějí k myšlence rozdělení R-U až od jara 1918

Rozpad Rakousko-Uherska a vyhlášení ČSR/nových států

- Vyhlášení republiky 28. října bylo překvapením, většina domácích vrcholných politických představitelů nebyla na území státu – jednali v Ženevě s E. Benešem, proto se paradoxně stávají muži 28. října – Švehla, Rašín, Šrobár, Soukup, Stříbrný, kteří zůstali v R-U
- Podpora Francie, USA – Wilsonova deklarace
- ČSR „dítětem“ Versailleského systému!
- Budoucnost střední Evropy po roce 1918: tři koncepce: a) bolševicko-socialistická; b) „anšlusová“ velkoněmecká (spojení Německa a Rakouska po roce 1918); c) koncepce založená na vytvoření pásma menších, většinou nových demokratických států

Základní problémy První republiky

- defenzivní myšlenka posílit slovanský národ vůči Němcům a Maďarům
- kolektivní identita nařízená shora: československý národ, který má dva kmeny – Čechy a Slováky = politický konstrukt kolem Masaryka a Beneše – lidé tomu musí uvěřit, aby Československo přežilo – obrana proti Němcům a Maďarům
- Nesourodý celek: Hospodářské a sociální problémy – velké rozdíly v hospodářské vyspělosti částí ČSR i hospodářském změření jejich jednotlivých oblastí
- Špatné vztahy se sousedy (mnohdy jejich vinou = jejich snahami o územní expanzi, případně nastolením autoritativního režimu)
- Vnitropolitické problémy první republiky – příliš roztržštěná politická scéna

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Vývoj počtu obyvatelstva 1910-1930

	Česko v současných hranicích	Slovensko v současných hranicích	Čechy	Morava a čsl. část Slezska	Podkarp. Rus
1910	10,078 mil.	2,917 mil.			
1921	10,009 mil.	2,993 mil.	6,67 mil.	3,334 mil	0,725 mil.
1930	10,673 mil.	3,324 mil.	7,109 mil.	3,565 mil.	0,725 mil.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Československý národ

- Československý národ má dvě větve: Čechy a Slováky

Podle sčítání obyvatelstva z roku 1921

Češi	6 787 000	51,0%
Slováci	1 977 000	14,4%
Němci	3 123 000	23,4%
Maďaři	745 000	5,6%
Rusíni (Ukrajinci, Rusové)	462 000	3,4%
Poláci	76 000	0,6%
Židé	181 000	1,3%
Jiní (Rumuni, Chorvati)	26 000	0,2%

Prováděcí jazyková nařízení 1926 – všichni státní úředníci musejí skládat zkoušku z češtiny či slovenštiny – menšinové jazyky lze používat jen v okresech, kde tvoří alespoň 20% obyvatel, jde-li o záležitost mimo takový okres – používat menšinový jazyk nelze, vyvolalo to odpor Němců. V praxi často porušován – i ministerstva odpovídala na německy, příp. maďarsky či rusínsky, položené žádosti německy či maďarsky nebo rusínsky, ačkoliv nemusela.

Největší potíže meziválečného Československa: Němci

- Oblast Sudet – zeměpisný, nikoli etnický pojem (původně Sudety=pohoří kanců, pak přeneseno na české pohraniční hory a až později na tamní německé obyvatel)
- Sudetoněmecké oblasti – (Deutschböhmen, Sudetenland, Deutschsüdmähren a Böhmerwaldgau) se chtěly začlenit jako autonomní jednotky do Německého Rakouska. K Německému Rakousku se přihlásili i němečtí zástupci některých vnitrozemských měst - Brna, Olomouce, Jihlavy.
- Vláda rozhodla o vojenském zásahu v listopadu 1918
- Zásah proběhl skoro bez odporu. Němci byli unaveni válkou a zlou sociální situací
- Představitelé bývalých provincií odešli do Vídně a své další politické naděje spoutali s mírovou konferencí
- V den zahájení jednání rakouského Národního shromáždění 4. března 1919 došlo v pohraničí k rozsáhlým proti československým bouřím, při nich přes 50 mrtvých – později používáno jako příklad německo-českých sporů

Další problémy poválečného Československa: Slovensko a Podkarpatská Rus

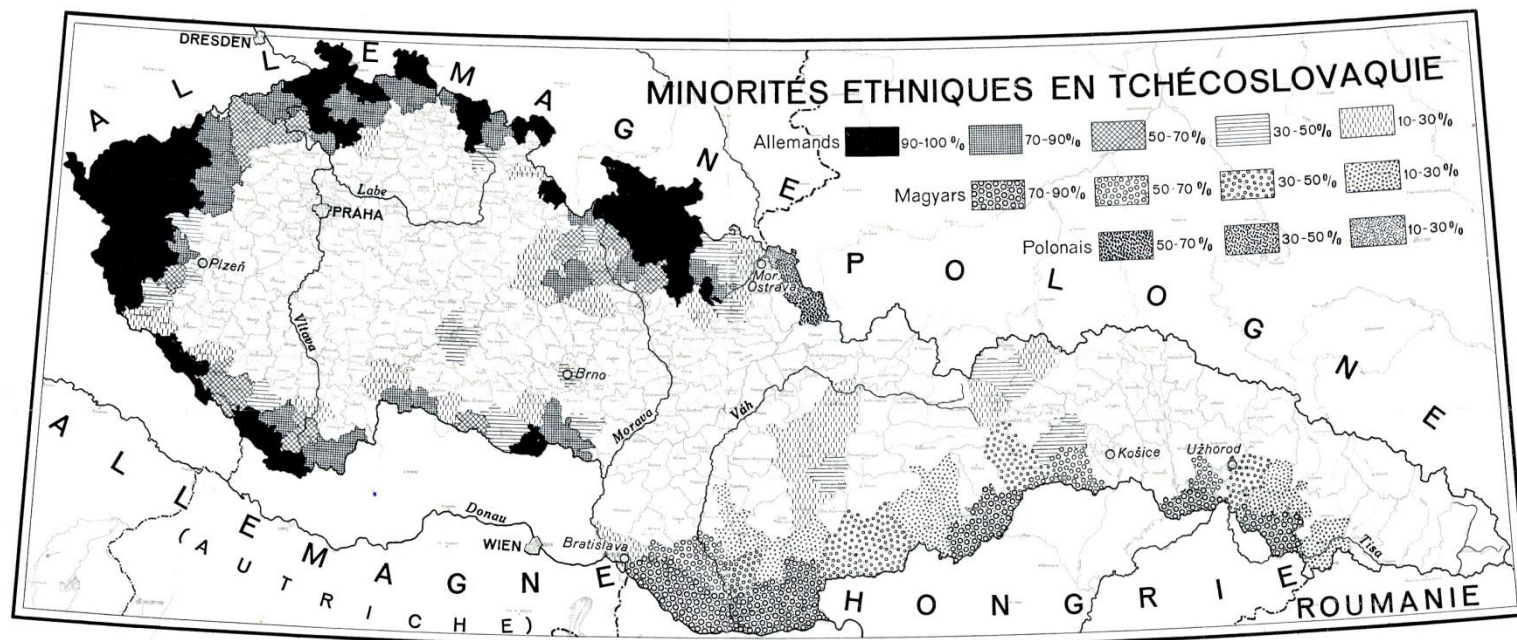
- Slovensko nemělo přirozené hranice s Maďarskem — maďarská vláda se pokoušela udržet Slovensko pod svou mocí
- Slovensko – Ministerstvo pro správu Slovenska, v čele Vavro Šrobár
- Ozbrojený zápas o Slovensko, po vyhlášení republiky rad v Maďarsku 19. března 1919 – maďarská rudá armáda pronikla na Slovensko a na východě povolala 16. června Slovenskou republiku rad se sídlem v Prešově
 - Ta zanikla za tři týdny s odchodem maďarské Rudé armády ze Slovenska
- Ke zklidnění situace docházelo pomalu – pro „slovakizaci“ správy, školství, a veřejného života chyběli slovenští pracovníci, především z řad inteligence. Proto tam působili čeští učitelé a úředníci. Přinesli si s sebou své názory, návyky a životní zkušenosti, které ne vždy byly na Slovensku přijímány a jimž se na Slovensku dostatečně nerozumělo.
- Podkarpatská Rus – přidělena, aby se o ni ČSR starala, obdobné potíže jako se Slovenskem, ale neznalost tamních poměrů mezi českými politiky a vyslaným úřednictvem ještě větší než v případě Slovenska
- Většinou nevytvořeni na Slovensko a Podkarpatskou Rus zkušení a dobří úředníci, ale nezkušení a méně schopní

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Národnostní rozdělení 1930

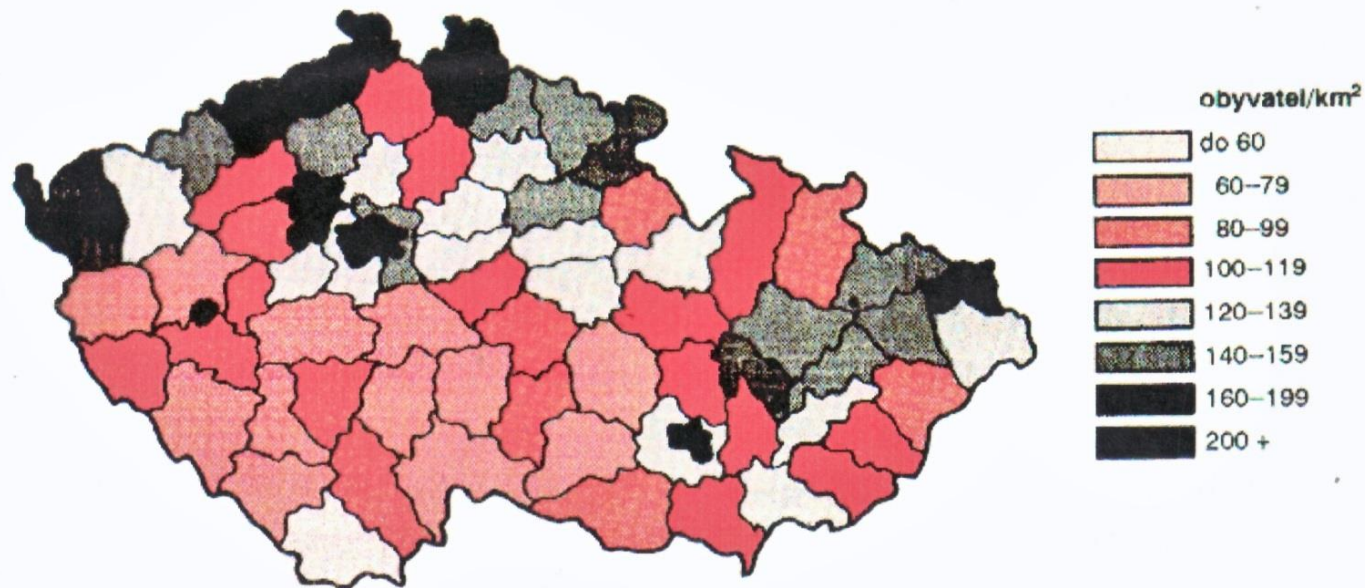
SUR LA POPULATION TOTALE DE LA RÉPUBLIQUE TCHÉCOSLOVAQUE, QUI ÉTAIT EN 1930 DE 14.729.536, D'AMÈS LA RÉPARTITION DES NATIONALITÉS ÉTAIT LA SUIVANTE:

TCHÉCOSLOVAQUE	9.756.604 ou 66,42% (Y COMPRIS 67.834 ÉTRANGERS)	JUIVE	190.856 ou 1,39% (Y COMPRIS 18.187 ÉTRANGERS)
ALLEMANDE	3.318.445 ou 22,53% (Y COMPRIS 86.757 ÉTRANGERS)	POLONAISE	100.322 ou 0,68% (Y COMPRIS 18.585 ÉTRANGERS)
MAGYARE	719.569 ou 4,89% (Y COMPRIS 27.646 ÉTRANGERS)	ROUMAINE	14.828 ou 0,10% (Y COMPRIS 1.166 ÉTRANGERS)
RUSSE ET UKRAINIENNE	568.941 ou 3,86% (Y COMPRIS 19.772 ÉTRANGERS)	YOUGOSLAVE	3.113 ou 0,02% (Y COMPRIS 2.913 ÉTRANGERS)

Archiv
ministerstva vnitra
v Praze.
1930 F VII 4

Hustota(=lidnatost) obyvatel Českých zemí 1930

Lidnatost v roce 1930

Faktory pro vytvoření stabilní demokracie

- 1) Československo mělo stabilně rostoucí ekonomiku – hospodářská prosperita je klíčová pro stabilizaci demokracie – nemělo vysokou inflaci, nezaměstnanost, jako celek zaostalé zemědělství, ani špatnou strukturu průmyslu
- 2) Stabilní politický systém - parlamentní republika, hlavní je poslanecká sněmovna, tento systém vytlačil extrémistické strany – komunisty, atd. Všechny politické strany krom komunistů se přihlásily k podpoře demokracie a systému v ČSR
- 3) Liberální demokracie: spíše levicové a středové strany v ní většinou u moci
- 4) Další aspekt je podpora demokracie ve střední vrstvě. Politický a hospodářský vliv nejvyšších vrstev (šlechty) byl pozemkovou reformou omezen. Československo se nepotýkalo s propadem životní úrovně, nejmasovější společenskou vrstvou byla střední vrstva
5. Vláda vznikala vždy na základě koaličních dohod – často měla pohodlnou většinu
6. Ke správě státu se přihlásily i německé složky a podílely se na vládě až do 1938. Např. německá sociální demokracie, čsl. sociální demokracie, němečtí i čsl. agráři, čsl. lidovci a něm. křesťanští sociálové působili vedle sebe a společně v parlamentu

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Faktory pro vytvoření stabilního systému

- 1) Domlouvání mimo poslaneckou sněmovnu – protizákonné, ale přesto vedlo ke stabilizaci – tzv. Pětka vůdců politických stran
- 2) Postava TGM – morální autorita – politik sjednotitel, doménou TGM byla zahraniční politika. Ale Masaryk nebyl člověkem 20. století, patřil do 19. století. Masaryk ovlivňoval i každodenní politiku – okruhem lidí „kolem Hradu“
- 3) V Československu se nevytvořily žádné funkční paravojenské jednotky, které by vystupovaly proti demokracii. „Ozbrojené“ složky budou patřit ke kruhu kolem TGM – legionáři, Sokol
- 4) převážná část opozice nepředstavovala vládní alternativu, opozice odmítala ČSR - německé nacionalistické strany se s existencí ČSR nesmířily, komunisté chtěli přeměnit ČSR v sovětský stát. Neexistence silné opozice státu neprospívala – vláda končila nejčastěji kvůli vnitřním rozepřím

Hospodářské problémy

- Hospodářský rozdíl České země a zbytek – České země – zemědělství i v hlavních produkčních oblastech (Polabí, střední Čechy, Haná, jižní Morava) intenzivní charakter
- Slovensko a Podkarpatská Rus byly agrární země s pomalým postupem industrializace (asi jen 18% obyvatel v průmyslu)
- Také úroveň zemědělství se zpozd'ovala za českými zeměmi asi o 50 let. Podmínky pro zlepšení situace na Slovensku až v delším horizontu – v prvních letech spíše negativní důsledky – některé podniky nevydržely konkurenci a tržní podmínky v novém státě, který jim situaci neusnadňoval, ač byly důvody k jeho zásahům. Týkalo se např. tarifům za drahou železniční dopravu zboží a surovin ze Slovenska, nebo státních zakázek, jichž se dostávalo na Slovensko málo. Do poloviny 20. let se industrializace na Slovensku skoro zastavila a teprve poté rostla.
- Obecně celá ČSR patřila ke středně rozvinutým zemím jako např. Rakousko, Itálie.
- Předválečná hospodářská úroveň byla dosažena v průmyslové výrobě až v roce 1924, zemědělské produkci v roce 1925.

Zaměstnání dle odvětví

Z každého sta obyvatel zemí Československé republiky se živilo:

V zemi	Roku	Zemědělstvím lesnictvím, rybářstvím	V průmyslu a živnostech	V obchodu a peněžnictví	V dopravě
České	1930	24·06	51·78	8·91	6·18
	1921	29·69	40·56	6·97	5·57
	1910	32·28	40·70	6·50	5·15
	1900	35·68	39·89	6·13	3·57
	1890	40·64	38·46	5·54	2·82
Moravskoslezské	1930	28·56	40·82	6·57	5·46
	1921	35·27	37·79	5·30	4·97
	1910	38·57	37·22	5·11	4·33
	1900	43·76	34·98	4·72	2·68
	1890	48·17	33·41	4·47	2·08
Slovenské	1930	56·82	19·07	5·44	4·73
	1921	60·63	17·43	4·14	3·53
	1910	62·57	18·39	4·78	3·21
	1900	66·27	15·78	4·51	3·35
Podkarpatoruské	1930	66·29	11·94	5·37	3·18
	1921	67·63	10·41	4·66	2·47
	1910	71·29	10·28	5·47	2·94
	1900	75·06	8·70	4·09	2·33
Českoslov. průměr	1930	34·64	34·94	7·43	5·33
	1921	39·56	33·44	5·78	4·84
	1910	42·01	33·74	5·74	4·44
	1900	45·97	32·13	5·35	3·03

Pozemková reforma

- Ačkoliv většina obyvatel českých zemí zaměstnána v průmyslu a službách, pozemková reforma silně veřejností požadována
- Politicky představována a chápána většinou jako „odplata za Bílou horu“ – což je až příliš zjednodušený pohled na vývoj mezi lety 1621 až 1918
- 1919 velkostatky o výměře nad 150 ha zemědělské nebo 250 ha veškeré půdy, tj. včetně (a především) lesní půdy, zabrány (zabrání není vyvlastnění!), vyvlastňováno za náhradu - z 1/2 vyplácena takřka okamžitě, 1/2 se měla vyplatit časem
- 1920 –1927 hlavní období přidělů polností v českých zemích, období hlavní vlny přidělů na Slovensku a Podkarpatské Rusi 1932 – 1935
- Po přidělení polností velkostatky propouštěny ze záboru (původní výměra se zmenšila v průměru o cca 50-70% u polností a o 15-25% u lesů), proto výměra půdy vlastněná jednotlivci i nadále často přes 2tis. a nezdědka přes 10tis.ha (Schwarzenbergové, Kolowratové ,Lobkoviczové)

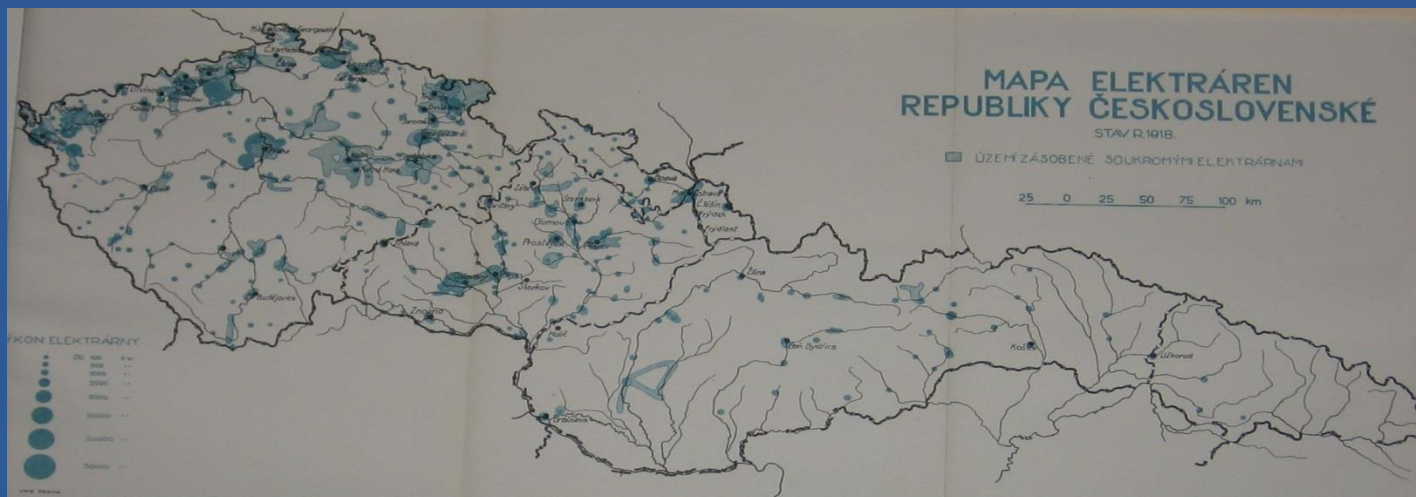
EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

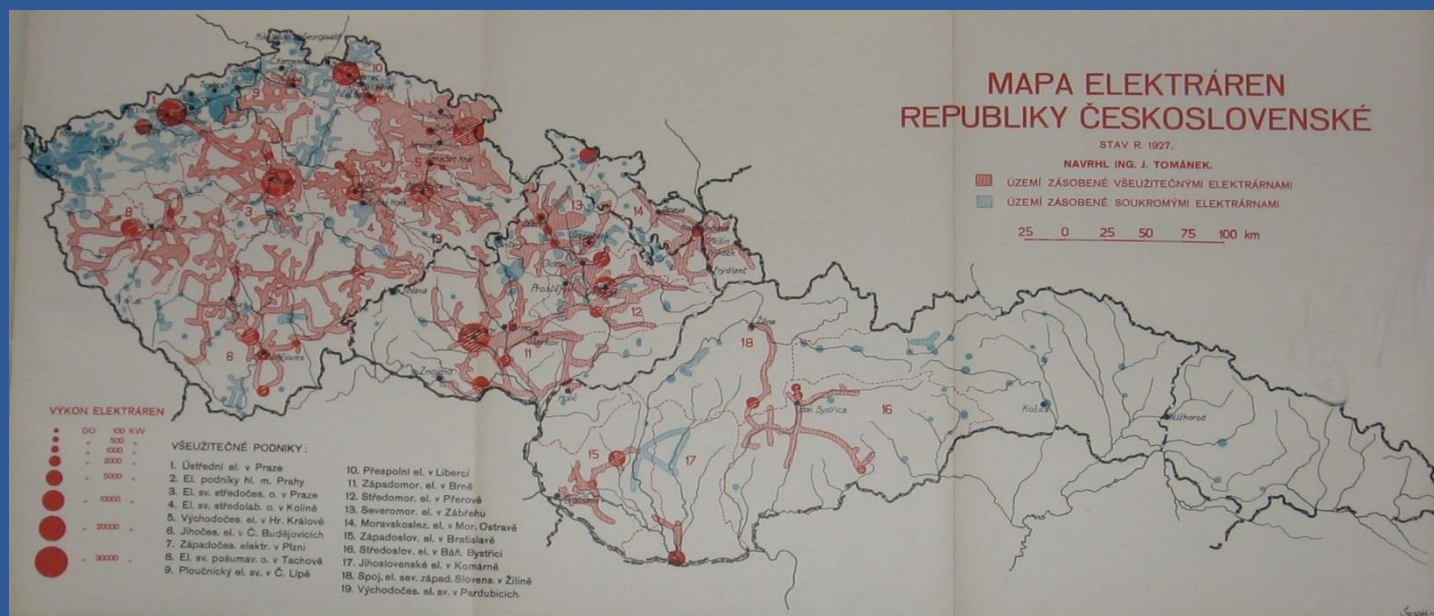
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Stav elektrifikace – a rozvinutosti území

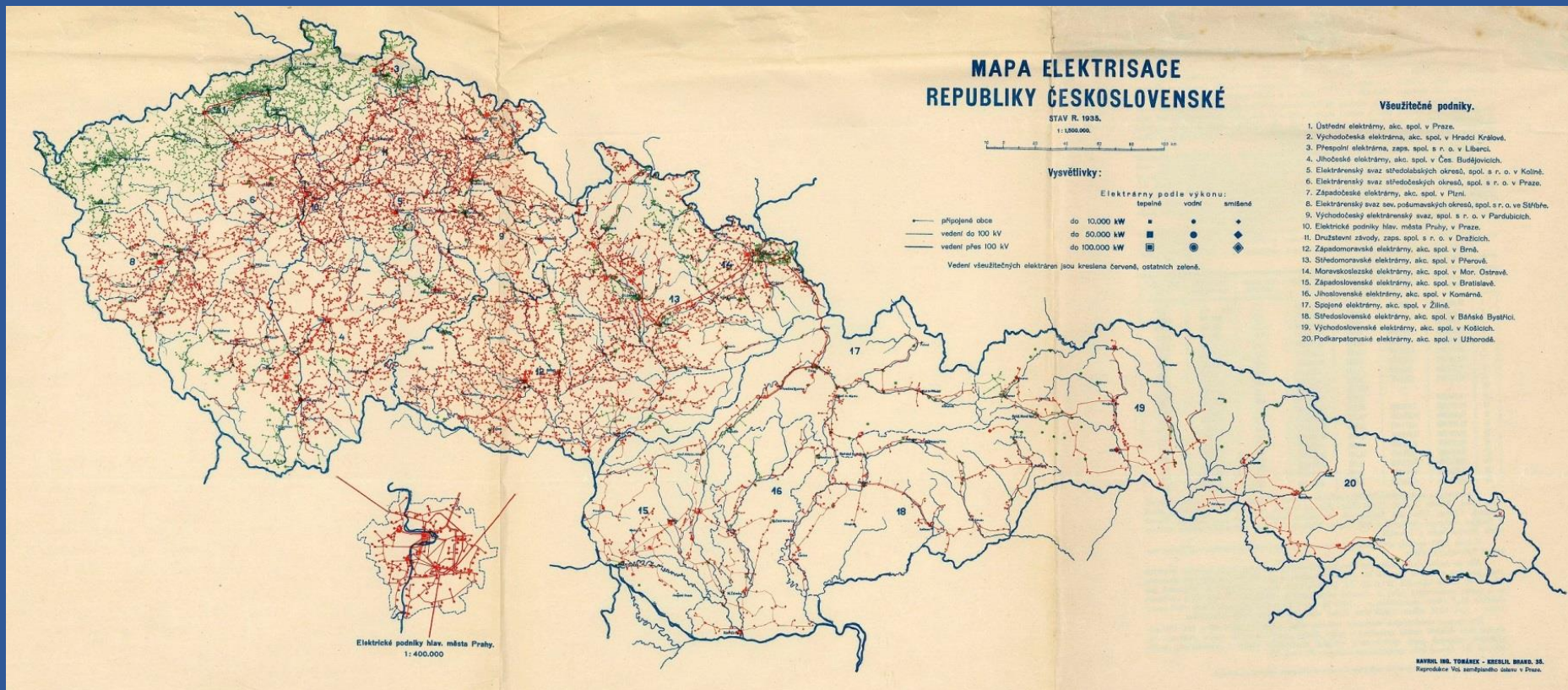
1918

1928

Elektrifikace (resp. v ní se odrážející hustota osídlení a průmyslu v roce 1938)

Životní úroveň

- Závěr 20 let přinesl dosud nejvyšší životní úroveň v Československu
- Reálné mzdy předstihly předválečnou úroveň o 20-25%. V roce 1926 byla průměrná dělnická mzda 555 Kč měsíčně
- 1 kg masa stál průměrně 18 Kčs, 1 kg salámu 15 Kč, 1 kg másla 23 Kč, 1 kg brambor 1 Kč, 1 husa 30-48 Kč
- Pracovní doba byla zákonem už z 19. prosince 1918 ustanovena na 8 hodin denně a 48 v týdnu
- Nesměly být zaměstnávány děti mladší 14 let (dříve 12 let). Byla uzákoněna dovolená i pro dělníky. Zaměstnanost dosáhla vrcholu v roce 1929
- Nezaměstnaných bylo v té době (1929/30) jen kolem 40 000, před pěti lety jich bylo téměř půl milionu. Nezaměstnaní měli od prosince 1918 nárok na státní podporu, která však nebyla velká. Od roku 1925 začala platit tzv. gentský systém podpor v nezaměstnanosti, podle něhož podporu vyplácely odborové organizace (byla tedy nutná odborová organizovanost) a stát na ni přispíval

Hospodářská krize – zlom

- Trvá po celá 30. léta – ukázala strukturální problémy čs. hospodářství
- České země hůře postiženy než Slovensko a Podkarpatská Rus, 13 z 15 nejpostiženějších okresů obýváno německou většinou
- Rychlý nárůst nezaměstnanosti během krize – 1 milion nezaměstnaných v roce 1933
- Hospodářské oživení až po roce 1936 – státními výdaji na infrastrukturu a na zbrojení
- Narůst aktivity extrémních stran – komunisté, SdP, l'udácká strana – Andrej Hlinka
- Demokratický systém má problémy s řešením krize

Vysoká kulturní úroveň ČSR

- Vedle 60. let nejlepší léta české kultury ve 20. století
- Jedním z center evropské kultury – ve 30. letech místem mnoha emigrantů z celé Evropy
- Divadla – kabarety, Osvobozené divadlo, Národní divadlo, Německé pražské divadlo
- Film – Barrandov
- Vysoká kvalita žurnalistiky – Čapek, Peroutka, Kisch.
- Moderní architektonické projekty – mnohdy uskutečněny (Müllerova vila, vila Tugendhat)
- Moderní literární proudy – avantgarda, surrealismus, expresionismus atd.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

